

«Ταξίδι στην Προστατευόμενη Περιοχή Χελμού – Βουραϊκού».

Ένα νέο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας για τις Προστατευόμενες Περιοχές και το Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού

Χαρίλαος Μοσχόπουλος¹, Έλενα Ζωδιάτου²

1. Βιολόγος Msc, Υπεύθυνος ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας
harismos@yahoo.gr
2. Θεολόγος, Αν. Υπευθύνου ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας
elzodiatou@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι Προστατευόμενες Περιοχές (Π.Π.) αποτελούν ένα από τα πλέον σημαντικά μέσα προστασίας του περιβάλλοντος και την βιοποικιλότητας. Η ανάγκη για ευαισθητοποίηση, ενημέρωση και ανάπτυξη ορθής συμπεριφοράς για τις Προστατευόμενες Περιοχές και την προστασία της Βιοποικιλότητας των ενδημικών και απειλούμενων ειδών, καθώς και το ζήτημα της προστασίας και διαχείρισης των ευαίσθητων οικοσυστημάτων των Π.Π. οδήγησε στον σχεδιασμό εκπαιδευτικού προγράμματος για τις περιοχές αυτές. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ταξίδι στην Προστατευόμενη Περιοχή Χελμού – Βουραϊκού» υλοποιείται από το 2012 στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κλειτορίας-Ακράτας, ως τριήμερο και τετραήμερο πρόγραμμα, για ενήλικες, εκπαιδευτικούς και μαθητές. Το πρόγραμμα υπηρετεί τους στόχους που αφορούν στην κατανόηση της σημασίας των περιοχών αυτών, στην ευαισθητοποίηση και στην ανάληψη δράσης για την προστασία τους, καθώς και στόχους που αφορούν στην εξοικείωση των εκπαιδευτικών, μαθητών και ενηλίκων ομάδων με την ομαδική εργασία, το διάλογο, τη λήψη συλλογικών αποφάσεων και την ανάπτυξη συλλογικής ευθύνης για όσα πράττουν. Με βάση την έως τώρα αξιολόγηση του προγράμματος οι παραπάνω στόχοι επιτυγχάνονται ικανοποιητικά.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Επιμορφωτικό Πρόγραμμα για μαθητές και ενήλικες

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ: Προστατευόμενες Περιοχές, Χελμός – Βουραϊκός, Προστασία, Διαχείριση, Βιοποικιλότητα, Ενδημικά είδη, Αειφόρος Ανάπτυξη, Φορείς Διαχείρισης, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην περιοχή του όρους Χελμός υπάρχει Προστατευόμενη Περιοχή με την ονομασία « Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού», Γεωπάρκο χαρακτηρισμένο από την UNESCO και Φορέας Διαχείρισης, που έχει συσταθεί από το 2002. Δεδομένης και της ξεχωριστής σημασίας των Π.Π. διεθνώς, ως σημαντικών μέσων για την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας και της διαπίστωσης της άγνοιας της σημασίας αυτής από την τοπική κοινωνία, τον εκπαιδευτικό κόσμο, αλλά και την κοινωνία συνολικά, η Π.Ο. του ΚΠΕ προχώρησε στον σχεδιασμό το 2011 και στην υλοποίηση το 2012 του προγράμματος αυτού. Ο μεγάλος κίνδυνος για την

απώλεια της βιοποικιλότητας, επιβάλλει ως επείγουσα ανάγκη την προστασία των Π.Π. Η πλούσια χλωρίδα και πανίδα του Εθνικού Πάρκου, το εξαιρετικό Γεωπεριβάλλον, τα προβλήματα και οι πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη από την μια πλευρά, αλλά και η εγκατάλειψη του τόπου από την άλλη, παρέχουν ένα σύνθετο πλαίσιο αξιοποιήσιμο για ένα πολυήμερο πρόγραμμα, με ποικίλους στόχους βασισμένους πάνω στις αρχές της Π.Ε. και της Εκπαίδευσης για την Αειφορεία. Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές Δημοτικού (Ε΄ και ΣΤ΄ Τάξη), Γυμνασίου και Λυκείου και υλοποιείται στα πεδία της Π.Π. του όρους Χελμός, στο Φαράγγι του Βουραϊκού και στις εγκαταστάσεις του ΚΠΕ στην Κλειτορία. Για την υλοποίηση του Προγράμματος το ΚΠΕ συνεργάζεται και με τον Φορέα Διαχείρισης της Π.Π.Χ.Β. Η προσέγγιση του προγράμματος έχει βιωματικό προσανατολισμό και αξιοποιούνται μέθοδοι καταξιωμένες στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και στην Εκπαίδευση για την Αειφορεία.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΕΛΜΟΥ - ΒΟΥΡΑΪΚΟΥ

Τι είναι προστατευόμενες περιοχές;

Ορισμός: Προστατευόμενη Περιοχή είναι μια χερσαία και /ή θαλάσσια περιοχή ειδικά αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας, και των φυσικών και σχετιζόμενων με αυτούς πολιτιστικών πόρων και για τη διαχείριση της οποίας υπάρχουν νομικά ή άλλα αποτελεσματικά μέσα (κατά IUCN). Οι Π.Π. έχουν καθιερωθεί πλέον ως ένα σημαντικό εργαλείο προστασίας του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της βιοποικιλότητας.

Η Προστατευόμενη Περιοχή Χελμού – Βουραϊκού (Π.Π.Χ.Β.)

Περιλαμβάνει το όρος Αροάνια ή Χελμός, το φαράγγι του Βουραϊκού και το Δάσος των Καλαβρύτων. Σύμφωνα με τις κατηγορίες του ν. 1650/86 η προστατευόμενη περιοχή Χελμού-Βουραϊκού εντάσσεται στην κατηγορία των Εθνικών Πάρκων. Εθνικά πάρκα χαρακτηρίζονται εκτάσεις μεγάλης οικολογικής ή βιολογικής σημασίας. Στις περιοχές αυτές προστατεύεται το φυσικό περιβάλλον από κάθε δραστηριότητα ή επέμβαση που είναι δυνατόν να μεταβάλει ή να αλλοιώσει τη φυσική κατάσταση, σύνθεση ή εξέλιξη του.

Η περιοχή είναι ενταγμένη στο δίκτυο Natura 2000 που είναι το μεγαλύτερο οικολογικό δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών παγκοσμίως και αποτελεί τον θεμέλιο λίθο για την επίτευξη της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" που σκοπό έχει «να συμβάλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η συνθήκη»

Τα στοιχεία εκείνα που οδήγησαν στον χαρακτηρισμό της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο είναι : α) Πρόκειται για εκτεταμένη χερσαία περιοχή η οποία βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστη από ανθρώπινες δραστηριότητες. β) Στην περιοχή υπάρχει μεγάλος αριθμός από σπάνια, απειλούμενα και ενδημικά είδη χλωρίδας και έχουν καταγραφεί 17 οικοτόποι του παραρτήματος I της οδηγίας 92/43, δύο από τους οποίους θεωρούνται οικοτόποι προτεραιότητας. γ) Στην περιοχή έχει παρατηρηθεί μεγάλος αριθμός από σπάνια και απειλούμενα είδη πανίδας και ορνιθοπανίδας, τα οποία προστατεύονται από την Εθνική και Κοινοτική νομοθεσία και τις διεθνείς συμβάσεις. δ) Οι δραστηριότητες που ασκούνται αποτελούν παραδοσιακές

δραστηριότητες του πρωτογενούς τομέα, που πολλές φορές αποτελούν τον καλύτερο τρόπο διαχείρισης και προστασίας των φυσικών οικοσυστημάτων. ε) Το πλήθος των διάσπαρτων σε όλη την περιοχή στοιχείων ιστορικού, φυσικού και εν γένει πολιτισμικού ενδιαφέροντος, τα οποία χρήζουν προστασίας και ανάδειξης και σύνδεσης με τις οικολογικά σημαντικότερες περιοχές στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ενιαίου οικοτουριστικού δικτύου. στ) Το ισχυρό νομικό καθεστώς που ισχύει για την περιοχή. ζ) και τέλος η πεποίθηση ότι ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο Χελμού-Βουραϊκού, προσφέρει πλεονεκτήματα στην οικοτουριστική ανάπτυξη καθώς και καλύτερες δυνατότητες διαχείρισης και προστασίας. (αυτόνομος φορέας διαχείρισης με δυνατότητα ευελιξίας, δημιουργία οικείου κανονισμούκ.λ.π)
Η Προστατευόμενη Περιοχή Χελμού - Βουραϊκού χαρακτηρίζεται ως «Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού» με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 40390/01-10-2009 (ΦΕΚ Δ' 446/02-10-2009) και ορίζονται ζώνες προστασίας στη χερσαία περιοχή του ορεινού όγκου του Χελμού και στο φαράγγι του Βουραϊκού ποταμού.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Σκοπός του Εκπαιδευτικού Προγράμματος του ΚΠΕ στην Π.Π Χελμού – Βουραϊκού είναι να ενισχυθεί η κατανόηση και η δέσμευση των εκπαιδευτικών και των μαθητών στο θέμα της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, με τη διαμόρφωση περιβαλλοντικά ορθών στάσεων και συμπεριφορών όσον αφορά τη σχέση τους με τις προστατευόμενες περιοχές, μέσα από την κατανόηση της σημασίας τους, την αποδοχή της ανάγκης προστασίας τους καθώς και της ενεργού συμβολής στην προστασία τους.

Επιλογή του θέματος για τις Π.Π.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην επιλογή του θέματος είναι συνοπτικά οι παρακάτω:

1. Στις Π.Π. τα οικοσυστήματα είναι ακμαία αναβαθμισμένα υγιή και σχετικά ανεπηρέαστα από έντονες παρεμβάσεις. Η επαφή και η παρατήρηση της φύσης εδώ έχει μια πιο άμεση μορφή.
2. Οι Π.Π. είναι κατεξοχήν εκείνες που αυτονότητα περιλαμβάνουν ολοκληρωμένες τις έννοιες της προστασίας, της βιοποικιλότητας και της αειφορικής διαχείρισης
3. Η άμεση προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα της βιοποικιλότητας και της γεωποικιλότητας είναι ένας από τους στόχους της Π.Ε.
4. Χρειάζεται η ανάπτυξη μιας νέας κουλτούρας για τις Π.Π. διότι σήμερα χιλιάδες περιοχές υπάγονται στις προστατευόμενες και η νομοθεσία στηρίζει την προστασία τους
5. Οι Π.Π. δίνουν την δυνατότητα της ανακάλυψης της γνώσης μέσω πρακτικής εξάσκησης.
6. Περιλαμβάνει την πλέον πλούσια ομάδα από γνωστικές, συναισθηματικές και ψυχοκινητικές δραστηριότητες
7. Γιατί στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές τέτοιες περιοχές που δεν τις γνωρίζουν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί.

Τα ειδικά χαρακτηριστικά της Π.Π.Χ.Β. που ενίσχυσαν την επιλογή του θέματος είναι τα παρακάτω:

1. Έχει στοιχεία ιδιαίτερου βιολογικού -οικολογικού - γεωλογικού ενδιαφέροντος
2. Χαρακτηρίζεται από την παρουσία 12 τύπων οικοτόπων πολλοί από τους οποίους κατέχουν πολύ υψηλή οικολογική αξία και παρουσιάζουν υψηλή βιοποικιλότητα

3. Εκτεταμένες χερσαίες, υδάτινες ή μικτού χαρακτήρα περιοχές, οι οποίες παραμένουν ανεπηρέαστες ή έχουν ελάχιστα επηρεαστεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και στις οποίες διατηρείται μεγάλος αριθμός και ποικιλία αξιόλογων βιολογικών, οικολογικών, γεωμορφολογικών και αισθητικών στοιχείων
4. Αποτελεί ένα βιότοπο διεθνούς σημασίας και ενδιαφέροντος, από τους πλουσιότερους της Ευρώπης, στον οποίο ενδημούν και αναπαράγονται πολλά και σημαντικά είδη χλωρίδας, πανίδας και ορνιθοπανίδας
5. Η χλωρίδα του Χελμού χαρακτηρίζεται από τη συγκέντρωση υψηλού αριθμού ενδημικών φυτών.
6. Ανεκτίμητος είναι και ο χλωριδικός πλούτος του φαραγγιού του Βουραϊκού, στο οποίο έχουν καταγραφεί αρκετά ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα είδη
7. Στην έκταση του εθνικού πάρκου απαντώνται πλήθος ασπόνδυλων και σπονδυλόζωων εκ των οποίων 17 είδη ξεχωριστής σημασίας περιλαμβάνονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζωων της Ελλάδας
8. Η περιοχή φιλοξενεί πλούσια **ορνιθοπανίδα**, η οποία περιλαμβάνει όχι μόνο μεγάλο αριθμό ενδημικών, αλλά και μεταναστευτικών πτηνών
9. Υφίσταται απειλές υποβάθμισής (οικιστική, τουριστική ανάπτυξη, διάνοιξη δρόμων, λαθροθηρία, υπερβόσκηση, παράνομη συλλογή σπάνιων, ενδημικών και απειλούμενων ειδών)
10. Λειτουργεί φορέας διαχείρισης της Π.Π.Χ.Β. που συνεργάζεται στενά με το ΚΠΕ για θέματα ενημέρωσης και προστασίας.
11. Συνδυάζει υδροτοπικά και χερσαία οικοσυστήματα ποικίλου υψομέτρου
12. Εντάσσεται στο Δίκτυο NATURA 2000
13. Είναι ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα πτηνά
14. Η Π.Π. είναι και Γεωπάρκο χαρακτηρισμένο από την UNESCO με ιδιαίτερης σημασίας και αισθητικής γεωλογικούς σχηματισμούς
15. Έχει ιδιαίτερο ιστορικό ενδιαφέρον αλλά και πολλά πολιτισμικά μνημεία, καθώς και ιδιαίτερου χαρακτήρα παρεμβάσεις (οδοντωτός σιδηρόδρομος, μοναστήρια, τοπική αρχιτεκτονική κλπ)
16. Υπάρχει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή (χιονοδρομικό κέντρο, εκδρομικός τουρισμός, θέρετρο)
17. Το ΚΠΕ έχει εύκολη και άμεση πρόσβαση στα πεδία της Π.Π.Χ.Β. υλοποιεί δε όλα τα προγράμματα του εντός των ορίων της Π.Π.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Γνωστικοί Στόχοι

Οι γνωστικοί στόχοι αναφέρονται στην κατανόηση και εμπέδωση των εννοιών που αφορούν τις Π.Π. και είναι:

1. Έννοια της Προστατευόμενης Περιοχής (Ποιες περιοχές και γιατί χαρακτηρίζονται έτσι).
2. Η Έννοια των Ενδημικών ειδών.
3. Έννοιες του Οικοσυστήματος (Δομή, Λειτουργία, εξέλιξη, άτομα, οικοτόποι, ενδιαίτηματα, είδος, πληθυσμοί, βιοκοινότητα, διαδοχή, ομοιόσταση, προσαρμογή, κύκλοι, ροές).
4. Η Έννοια της Βιοποικιλότητας και η σημασία της.
5. Η θέση του Ανθρώπου ως μέρους του οικοσυστήματος και οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
6. Κατανόηση του ειδικού καθεστώτος που διέπει τις προστατευόμενες περιοχές

7. Απόκτηση βασικής κατάρτισης για τον επισκέπτη μιας Προστατευόμενης Περιοχής. Αναγνώριση βασικών ειδών άγριας ζωής. Κατανόηση των επιπτώσεων της όχλησης. Τι είναι αυτόχθονα και τι ξενικά (εισαχθέντα) είδη. Κατανόηση των επιπτώσεων της συλλογής αγρίων ζώων και φυτών. Συνέπειες της απώλειας ενδιαίτηματος για ένα είδος
8. Κατανόηση των βασικών αρχών του Δικτύου Natura – 2000
9. Ο ρόλος του Φορέα Διαχείρισης Χελμού Βουραϊκού

Συναισθηματικοί Στόχοι

Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται στην ευαισθητοποίηση, την ορθή συμπεριφορά και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης σε ότι αφορά την στάση απέναντι στις Π.Π. και είναι:

1. Ανάπτυξη περιβαλλοντικά ορθής συμπεριφοράς σε Προστατευόμενες Περιοχές.
2. Αποδοχή και σεβασμός των διαφόρων ρυθμίσεων των ζωνών περιορισμένης πρόσβασης, των διαχειριστικών παρεμβάσεων και της ανάγκης περιορισμού των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων
3. Σεβασμός προς τις ευαίσθητες «στιγμές» της φύσης όπως οι περίοδοι της ανθοφορίας ή η περίοδος της επώασης των πτηνών κ.α.
4. Απόκτηση θετικών στάσεων προς την άγρια ιδιαίτερα φύση και εκτίμηση της αξίας των ενδημικών ειδών της περιοχής.
5. Καλλιέργεια συμπάθειας και σεβασμού προς την άγρια χλωρίδα και πανίδα
6. Απόδοση αξίας στην παρατήρηση και καταγραφή της φύσης και όχι στη συλλογή δειγμάτων
7. Εξοικείωση με την αναψυχή στη φύση, χωρίς τις «υποδομές» που συνοδεύουν επισκέψεις σε άλλους χώρους.
8. Αίσθηση ιερότητας και ιδιαιτερότητας των περιοχών αυτών
9. Καλλιέργεια θετικών στάσεων για την προστασία μιας Προστατευόμενης Περιοχής.
10. Καλλιέργεια Αξιών για την προστασία της βιοποικιλότητας.
11. Ανάπτυξη , συμπάθειας και ενδιαφέροντος για την προστασία των απειλούμενων ειδών μέσω και της βιωματικής διαπίστωσης των κινδύνων που τα απειλούν
12. Ανάπτυξη της καλλιέργειας των πέντε Αισθήσεων μέσα από θεατρικά και αισθησιοκινητικά παιχνίδια.
13. Ανάπτυξη κριτικής σκέψης με τα Παιχνίδια Ρόλων, που αναφέρονται σε πραγματικά προβλήματα, και καλούνται να ενεργοποιήσουν και να αναπτύξουν τα επιχειρήματα όλων των εμπλεκομένων και να προτείνουν λύσεις για αυτά.

Ψυχοκινητικοί Στόχοι

Οι στόχοι αυτοί αναφέρονται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων με την υλοποίηση δραστηριοτήτων σε Προστατευόμενες Περιοχές και είναι:

1. Απόκτηση δεξιοτήτων «καλού επισκέπτη» Δηλαδή α) Ανάπτυξη ικανότητας γρήγορης και αποτελεσματικής ερμηνείας πινακίδων και χαρτών β) Ανάπτυξη ικανότητας προσανατολισμού με ή χωρίς την χρήση πυξίδων και GPS γ) Εξοικείωση με την κίνηση εντός μόνο των καθορισμένων μονοπατιών και δ) Ικανότητα κίνησης οργανωμένα κατά ομάδες χωρίς όχληση
2. Απόκτηση δεξιοτήτων «καλού φυσιολάτρη» Δηλαδή α) Ανάπτυξη ικανότητας παρατήρησης της φύσης β) Απόκτηση ικανότητας ερμηνείας του τοπίου γ) Εξοικείωση και ανάπτυξη ικανότητας διακριτικής κίνησης στη φύση

- (αθόρυβο περπάτημα, σιωπηλή πορεία, αποφυγή ενόχλησης ζώων, αποφυγή αναμόχλευσης ή ανασήκωσης κορμών λίθων ή άλλων καταφυγίων άγριας ζωής) δ) Απόκτηση ικανότητα επιστροφής χωρίς να αφήσουμε πίσω μας ίχνη και ε) Εξοικείωση και απόκτηση ικανότητας προφύλαξης από τις καιρικές συνθήκες.
3. Εξοικείωση με την ομαδική εργασία, το διάλογο και τη λήψη συλλογικών αποφάσεων.
  4. Ανάπτυξη συλλογικής ευθύνης για όσα πράττουν.
  5. Απόκτηση ικανοτήτων χειρισμού οργάνων (Πυξίδες, κιάλια, στερεοσκόπια, φωτογραφική μηχανή).
  6. Συνεργασία στις ομάδες.
  7. Εξοικείωση με χρήση internet , βιβλιοθήκης
  8. Απόκτηση ικανότητας μελέτης του πεδίου καθώς και συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων..
  9. Απόκτηση ικανότητας αναγνώρισης οργανισμών.
  10. Απόκτηση άνεσης στην επικοινωνία με φορείς.
  11. Άσκηση στην αθλητική τοξοβολία
  12. Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας τους μέσα από κατασκευές, ζωγραφιές, φωτογραφίες, θεατρικά δρώμενα.

ΜΕΘΟΔΟΙ

Παρακάτω αναφέρονται οι δραστηριότητες όπως δίνονται στο πρόγραμμα στις ομάδες. Το πρόγραμμα παρουσιάζεται με την μορφή ενός τριήμερου **παιχνιδιού δράσης** και **έρευνας**, έχει εποικοδομητική προσέγγιση και **διεπιστημονικότητα** και χρησιμοποιεί την **εμπειρική μάθηση**, τη **συνεργατική έρευνα** ως παιδαγωγικές μεθόδους για την **επίτευξη** των στόχων του. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι: Επισκέψεις πεδίου Έρευνα πεδίου, Εργασία σε ομάδες, Πειράματα, Διασαφήνιση - ανάλυση αξιών, Παιχνίδι ρόλων και Περιβαλλοντικό Μονοπάτι.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Την πρώτη ημέρα γίνεται χωρισμός σε ομάδες και ενημέρωση για το πρόγραμμα. Το απόγευμα γίνονται παρουσιάσεις και ενημέρωση για την Π.Π.Χ.Β. Ακολουθεί διαδρομή στο πεδίο γύρω από την Κλειτορία και προσανατολισμός. Την δεύτερη ημέρα το πρωί υλοποιείται διαδρομή με δραστηριότητες στο ελατοδάσος Καλαβρύτων (Ζώνη προστασίας Α1) και ακολουθεί επίσκεψη με ενημέρωση στον Φορέα Διαχείρισης. Από τα Καλάβρυτα με τον οδοντωτό οι συμμετέχοντες φθάνουν στον σταθμό της Ζαρούχλας όπου και αρχίζει η μετακίνηση στο φαράγγι του Βουραϊκού (Ζώνη προστασίας Α3). Ακολουθεί διαδρομή με τα πόδια μέσα στο φαράγγι με δραστηριότητες στο πεδίο μέχρι την θέση «Τρικλιά» και από εκεί νωρίς το απόγευμα επιστροφή με τον οδοντωτό. Ακολουθούν στο ΚΠΕ, μέχρι το βράδυ, εργασίες σε ομάδες και παρουσιάσεις. Την τρίτη ημέρα έχουμε ολοκλήρωση των εργασιών των ομάδων και παρουσιάσεις. Το πρόγραμμα ολοκληρώνεται με τοξοβολία, αξιολόγηση, γεύμα και αναχώρηση. Στο τετραήμερο πρόγραμμα την τρίτη ημέρα γίνεται μια ακόμη διαδρομή στο πεδίο της Π.Π. στις πηγές του Αροάνιου και στο ελατοδάσος και το απόγευμα ομάδες εργασίας και παρουσιάσεις ενώ η τετάρτη ημέρα είναι όπως και η τρίτη του τριήμερου.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δραστηριότητες στο πεδίο

Κατά την διάρκεια της μετακίνησης στο πεδίο της Π.Π. οι μαθητές και εκπαιδευτικοί εξοικειώνονται σε μια διαφορετική στάση σε σχέση με την μετακίνηση σε άλλες περιοχές. Στόχος είναι να αφήσουν τα λιγότερα δυνατά «ίχνη» από την παρουσία τους και να αισθανθούν σαν εισέρχονται σε έναν τόπο που έχει ιδιαίτερη αισθητική και οικολογική σημασία.. Έτσι μαθαίνουν να μην αλλοιώνουν καθόλου την φυσιογνωμία του τοπίου, μην συλλέγοντας λουλούδια, καρπούς ή άλλα τμήματα φυτών και ζώα. Ακολουθούν ορισμένες ενδεικτικές δραστηριότητες, από ένα καλάθι δραστηριοτήτων που επιλέγουν τυχαία οι συμμετέχοντες.

1. **Καταγραφή απειλών στην Π.Π.** κατά την διάρκεια της διαδρομής στο πεδίο. Τρεις απειλές, φωτογράφιση και παρουσίαση συνεπειών. Οι παρουσιάσεις μπορούν να γίνουν με εικαστικό, με θεατρικό, η με όποιο άλλο τρόπο..
2. **Καλλιτεχνικές φωτογραφίες.** Ένα ζωντανό ηλεκτρονικό άλμπουμ της ομορφιάς που θα συναντήσουν.
3. **Καταγραφή ανθρωπογενών δράσεων στην Π.Π.** Τα σημάδια από τις ανθρώπινες δραστηριότητες που παρατηρήθηκαν κατά τη διάρκεια της μετακίνησης στο πεδίο. Παρουσίαση θετικών και αειφορικών αλλά και αρνητικών επιπτώσεων στην περιοχή αλλά και στον τοπικό πληθυσμό και ποιες είναι αυτές που μπορεί να είναι ωφέλιμες για τους κατοίκους αλλά αρνητικές για την Π.Π. του Χελμού.
4. **Φυσικοχημική εξέταση νερού.** Μέτρηση φυσικοχημικών παραμέτρων με συλλογή δείγματος από τον ποταμό Βουραϊκό και διαπίστωση τυχόν προβλημάτων.
5. **Γεωλογικές παρατηρήσεις και πείραμα.** Παρατήρηση, φωτογράφιση και καταγραφή γεωλογικών σχηματισμών και πετρωμάτων της περιοχής. Πείραμα της επίδρασης του αραιού οξέως σε πετρώματα της περιοχής.
6. **Μικροβιολογική εξέταση νερού.** Έλεγχος δείγματος νερού από τον Βουραϊκό για την διαπίστωση της μικροβιολογικής ποιότητας του ποταμού
7. **Καταγραφή Παραγωγικών Δραστηριοτήτων:** Ποιες από αυτές δημιουργούν πιέσεις και απειλές για τα Οικοσυστήματα του Χελμού Βουραϊκού και ποιες όχι.
8. **Καταγραφή Απειλών:** Κατά την διάρκεια της διαδρομής στο πεδίο τρεις απειλές κατά της Προστατευόμενης Περιοχής του Χελμού. Να τις φωτογραφίσετε και να παρουσιάσετε, με όποιο τρόπο θέλετε (ζωγραφιά, κατασκευή, θεατρικό) τις πιθανές συνέπειες που θα έχουν για την περιοχή αν δεν αντιμετωπιστούν.
9. **«Ακούγοντας την καρδιά της Φύσης»:** Σε σημεία της διαδρομής τα μέλη της ομάδας χωρίζονται σε ζευγάρια και ο ένας από τους δύο δένει με μαντίλι τα μάτια του. Ο τυφλός «βλέπει» με τις άλλες αισθήσεις. Συγκεντρώνεται στους ήχους που ακούει, οσφραίνεται τις μυρωδιές που επικρατούν, αντιλαμβάνεται το χώρο με την αφή. Μετά βγάζει το μαντίλι και παρατηρεί την ομορφιά του τοπίου γύρω. Σημειώνουν μια λέξη που εκφράζει την αίσθηση που τους δημιουργεί η περιοχή και στο τέλος χρησιμοποιώντας κάθε γράμμα της λέξης, σαν αρχή κάθε στίχου, δημιουργούν το δικό τους ποίημα, που το παρουσιάζουν στην συνέχεια στην υπόλοιπη ομάδα.
10. **Περιβάλλον – Μύθος – Ρόλος:** Σε κάποιο σημείο της διαδρομής τα μέλη της ομάδας συλλέγουν φυσικά υλικά. Με ερέθισμα τα υλικά αυτά και το τοπίο συνθέτουν το δικό τους μύθο, με αντίστοιχους ρόλους και τον παρουσιάζουν μέσα από ένα δράμα, στηριζόμενοι στο τρίπτυχο: «Περιβάλλον – Μύθος –

Ρόλος». Τα υλικά και το τοπίο θα αποτελέσουν τον περιβάλλοντα χώρο του δρώμενου και τα μέλη της ομάδας θα υποδυθούν τους ρόλους, με βάση το μύθο.

- 11. «Μυρίζω.....Ακούω....»:** Κατά την διάρκεια της διαδρομής καλούνται τα μέλη της ομάδας να αναγνωρίζουν τους διάφορους ήχους που ακούγονται και τις μυρωδιές.....«**Ακούω τη σιωπή.....**»: Όλη η ομάδα αποσύρεται σε ένα σημείο και ακούει σε απόλυτη σιγή το τοπίο. Καταγράφει τις παρατηρήσεις της και το παρουσιάζει στους υπόλοιπους «**Παρατηρώ ....και γράφω...**»: Όλη η ομάδα αποσύρεται σε ένα σημείο και σε απόλυτη σιγή παρατηρεί με τα μάτια το τοπίο. Μπορεί να εμπνευστεί από αυτό και να παρουσιάσει τις παρατηρήσεις της με μια ζωγραφιά, ένα ποίημα, ένα λογοτεχνικό κείμενο.....«**Περπατώ και ....γεύομαι...**»: Η ομάδα κατά την διάρκεια της διαδρομής ανακαλύπτει γεύσεις από καρπούς του δάσους, βότανα κ.α.

Δραστηριότητες στις αίθουσες εργασίας

1. **Τα απειλούμενα είδη μιλούν.** Τρία απειλούμενα είδη από την πανίδα της περιοχής μιλούν τα ίδια και παρουσιάζουν τον εαυτό τους. Γιατί κινδυνεύουν; Πως θα σωθούν
2. **Φαντασθείτε μια Προστατευόμενη Περιοχή.** Ζωγραφίστε την ή κάντε μια κατασκευή όπως την φαντάζεστε! Γράψτε και ένα ποίημα ή ένα μικρό πεζό για αυτήν την προστατευόμενη περιοχή.
3. Παρουσίαση της κοντινότερης, στο σχολείο και την περιοχή των επισκεπτών, Προστατευόμενης Περιοχής και του κοντινότερου Φορέα Διαχείρισης.
4. **Παρουσίαση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων του Φορέα Διαχείρισης Χελμού – Βουραϊκού.** Ποιοι πρέπει να συμμετέχουν; Ποιες πρέπει να είναι οι σχέσεις του με τους κατοίκους της περιοχής;
5. **«Ιδρύστε τον Φορέα Διαχείρισης στην δική σας περιοχή».** Τι θα πρέπει να προστατεύσει;
6. Βρείτε λίγα βασικά στοιχεία για τρία κύρια ζώα της περιοχής. Πως τρέφονται, σε τι περιβάλλον ζουν κ.λ.π.. Ποιες ανθρώπινες παρεμβάσεις μπορούν να απειλήσουν αυτά τα είδη.
8. **Η δική σας Π.Π.** Ποια περιοχή στον τόπο σας ή κοντά σε αυτόν θεωρείτε ότι πρέπει να χαρακτηριστεί ως προστατευόμενη περιοχή και γιατί; Ιδρύστε το δικό σας φορέα διαχείρισης για την προστασία της, δώστε του όνομα και τι πιστεύετε ότι πρέπει να προστατεύει από την περιοχή αυτή
9. **Βιοποικιλότητα.** Παρουσίαση της έννοιας της βιοποικιλότητας με όποιον τρόπο θεωρείται κατάλληλος.

ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από την άνοιξη του 2012 με εκπαιδευτικούς και μαθητές σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τις αξιολογήσεις δείχνουν τον ενθουσιασμό των εκπαιδευτικών και των μαθητών για την εμπλοκή τους σε ένα πρόγραμμα ανακάλυψης και βιωματικής προσέγγισης της φύσης. Παράλληλα διαπιστώθηκε αλλαγή στην στάση απέναντι στις Π.Π. από τους συμμετέχοντες και μια αύξηση του ενδιαφέροντος για την προστασία τους, καθώς και κατανόηση των απειλών που υφίστανται. Επιπλέον διαπιστώθηκε η εμπέδωση της σημασίας της βιοποικιλότητας και της ανάγκης προστασίας της. Με την συμπλήρωση ικανού αριθμού προγραμμάτων θα έχουμε πλήρη εικόνα της πορείας του προγράμματος. Το πρόγραμμα αποτελεί και μια πρόταση για υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων σε

άλλες Π.Π. με τις αναγκαίες τροποποιήσεις για την ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.

ΠΗΓΕΣ

- ΜΙΟ-ECSDE (2008). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη σε Προστατευόμενες Περιοχές*. Αθήνα
- Νομαρχιακή Επιχείρηση Ανάπτυξης Ν.Α. Αχαΐας (1999). *Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη και Μελέτη Οργάνωσης της Διακίνησης Επισκεπτών περιοχής ορεινού όγκου Χελμού – Βουραϊκού*. Πάτρα
- Φλογαΐτη Ε. (1998). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα
- ΚΠΕ Κλειτορίας (2009). *Η Αίσθηση των Πέντε Αισθήσεων*. Κλειτορία
- Παπακωνσταντίνου Κ. & Σμπαρούνης Θ.(2008). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση σε Προστατευόμενες Περιοχές με Φορείς Διαχείρισης: Παρούσα Κατάσταση, Προκλήσεις και Προοπτικές*. Πρακτικά 4^{ου} Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ Ναύπλιο 12-14/12/2008
- Παπακωνσταντίνου Κ. (2008). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Φορείς Διαχείρισης*. Πρακτικά 15^{ου} Συνεδρίου Εκπαιδευτικών ΚΠΕ - Κλειτορία 2008
- Ν. 1650/1986 (ΦΕΚ 160/τ.Α.). Περί Προστασίας Περιβάλλοντος. Νόμος Πλαίσιο
- Ν.2742/1999 (ΦΕΚ 207/τ. Α./7-10-99) Περί χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων Υγροτόπων. *Το έργο Οικοτόπων στην Ελλάδα.*, Δίκτυο Φύση 2000., Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.
- Ελληνική Ζωολογική Εταιρεία. (2009). *Το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας*. Αθήνα

Πηγές Internet

1. <http://www.fdchelmos.gr> Φορέας Διαχείρισης Χελμού - Βουραϊκού
2. www.minenv.gr ΥΠΕΧΩΔΕ
3. www.minenv.gr/1/12/121/12103/g1210300/00/eniaios_katalogos_08%20Internat.xls ΥΠΕΧΩΔΕ Κατάλογος Περιοχών Natura 2000
4. www.kpe-kleit.ach.sch.gr Προγράμματα ΚΠΕ Κλειτορίας - Ακράτας